

ԿԱՐԾԻՔ

««ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

««Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի¹ վերաբերյալ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի նկատառումները հանգում են հետևյալին.

1. Առաջարկվող լուծումների խնդրահարույց լինելը դատարանի մատչելիության իրավունքի երաշխավորման տեսանկյունից.

Նախագծի 1-ին հոդվածով նախատեսվում է բարձրացնել դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) և դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրկնօրինակ տալու համար նախատեսված պետական տուրքերի դրույքաչափերը՝ դրամական պահանջով հայցադիմումների համար գործող կարգավորումներով սահմանված՝ հայցագնի 2 տոկոսի չափով պետական տուրքը դարձնելով հայցագնի 3 տոկոսի չափով, պետական տուրքի նվազագույն շեմը 1500 դրամից դարձնելով 6000 դրամ, ոչ դրամական պահանջներով հայցադիմումների համար նախատեսված 4000 դրամ պետական տուրքը դարձնելով 20.000 դրամ, ոչ դրամական պահանջի գործերով վերաքննիչ բողոքների համար նախատեսված պետական տուրքը 10.000 դրամից դարձնելով 30.000 դրամ, վճռաբեկ բողոքների դեպքում՝ 20.000 դրամից 40.000 դրամ, իրավաբանական անձանց սնանկ ճանաչելու դիմումների համար նախատեսված 500.000 դրամ պետական տուրքը դարձնելով 1.000.000 դրամ և այլն: Տուրքի գործող դրույքաչափերն ավելացվում են 2-5 անգամ, առանձին դեպքերում մինչև 10 անգամ (իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստերի հաստատման մասին դիմումների

¹ Այսուհետ՝ Նախագիծ:

համար ներկայիս 2.000 դրամի փոխարեն Նախագծով նախատեսվում է 20.000 դրամի չափով պետական տուրք գանձել):

Վերացվում են պետական տուրքի գծով առկա որոշ արտոնություններ, մասնավորապես՝ ըստ նախագծային լուծումների՝ ֆիզիկական անձինք և ոչ առևտրային կազմակերպությունները պետական տուրքի վճարումից չեն ազատվում վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ համապատասխան լիազորված մարմինների ընդունած որոշման դեմ բողոքներով, գործը կարճելու կամ հայցն առանց քննության թողնելու մասին դատարանի որոշումը բեկանելու, հայցերի ապահովման կամ ապահովման մի տեսակը մեկ այլ տեսակով փոխարինելու վերաբերյալ հայցերով, դատարանների վճիռներով նշանակված տուգանքների զիջման կամ նվազեցման վերաբերյալ հայցերով, հարկադիր կատարողների գործողությունները բողոքարկելու վերաբերյալ հայցերով և այլն:

Ստացվում է, որ նախագծային լուծումներով առաջարկվող դրույքաչափերը զգալիորեն մեծանում են, ինչն առաջ է բերում մտահոգություն առ այն, որ դրանք կարող են հանգեցնել անձանց՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման:

Դատարանի մատչելիության իրավունքի երաշխավորման համատեքստում ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իր 2016 թվականի մարտի 10-ի թիվ ՍԴՌ-1257 որոշմամբ կարևորել է իրավակարգավորման որոշ սկզբունքներ (չափանիշներ), որոնք հանգում են հետևյալին.

- դատավարական որևէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստազրկել ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ,

- ընթացակարգային որևէ առանձնահատկություն չի կարող մեկնաբանվել որպես ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման հիմնավորում,

- դատարանի (արդարադատության) մատչելիությունը կարող է ունենալ որոշակի սահմանափակումներ, որոնք չպետք է խաթարեն այդ իրավունքի բուն էությունը,

- օրենսդրական կանոնակարգումը չի կարող սոցիալական անհամաչափ ծանրաբեռնվածություն առաջացնել անձանց համար՝ կախված նրանց ֆինանսական

հնարավորություններից, արդյունքում չապահովելով դատարանի մատչելիության իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանն իր 2015 թվականի մարտի 3-ի թիվ ՍԴՌ-1192 որոշմամբ արձանագրել է, որ իրավական որոշակիության ապահովման պահանջից ելնելով՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման համար անհրաժեշտ որոշակի իմպերատիվ նախապայմանը պետք է լինի իրագործելի, ողջամիտ և իր ծանրությամբ չհանգեցնի իրավունքի էության խախտման:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ դատարաններում պետական տուրք վճարելու պարտականությունը չի հետապնդում դատարան դիմելու սահմանադրական իրավունքից անձին զրկելու նպատակ: **Օրենսդիրը, կարգավորելով դատարաններում պետական տուրքի գանձման հետ կապված իրավահարաբերությունները, կաշկանդված է քաղաքացիական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության սահմանադրական սկզբունքներով, մասնավորապես, դատարանի մատչելիության սկզբունքի երաշխավորման պարտականությամբ:** Ուստի **օրենսդրի պարտականությունն է երաշխավորել պատշաճ հավասարակշռություն**, մի կողմից, դատարաններում պետական տուրք գանձելու՝ պետության օրինավոր շահի, դատարաններում պետական տուրք վճարելու՝ անձի սահմանադրական պարտականության և, մյուս կողմից՝ դատարանների միջոցով իր իրավունքները պաշտպանելու՝ դիմողի օրինավոր շահի միջև: Հետևաբար, այդպիսի հավասարակշռության ապահովումը հետապնդում է սահմանադրաիրավական նպատակ (Սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի մայիսի 25-ի թիվ ՍԴՌ-890, 2016 թվականի հապրիլի 19-ի թիվ ՍԴՌ-1265, 2018 թվականի հուլիսի 10-ի թիվ ՍԴՌ-1423 որոշումներ):

2018 թվականի հուլիսի 10-ի թիվ ՍԴՌ-1423 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը նշել է նաև, որ պետական տուրք վճարելու պարտականության սահմանումը նպատակ է հետապնդում, նախ՝ *որոշակիորեն* փոխհատուցել պետության կողմից հանրային ծառայություններ մատուցելու, այդ թվում՝ արդարադատության իրականացման հետ կապված ծախսերը, իսկ վերջինիս դեպքում նաև՝ մասամբ նախականիսել ակնհայտ անհիմն հայցադիմումների հոսքը՝ նպաստելով թե՛ արդարադատության իրականացման արդյունավետության բարձրացմանը և թե՛ դատարան դիմելու իրավունքի իրացման հնարավոր շահարկման կանխարգելմանը:

Դատարանի մատչելիության հիմնախնդրին բազմիցս անդրադարձել է նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը՝ նշելով, որ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետը երաշխավորում է բոլոր անձանց քաղաքացիական իրավունքներին և պարտականություններին վերաբերող յուրաքանչյուր հայց դատարանին ներկայացնելու իրավունքը: Այդ դրույթը մարմնավորում է «դատարանի իրավունքը», այսինքն՝ քաղաքացիական գործով դատարանում հայց հարուցելու իրավունքը, որը քննություն սկսելու իրավունքի միայն մի մասն է, ինչի սահմանափակումը դատարանների կողմից ընթացակարգային օրենքների զուտ խիստ մեկնաբանման հետևանքով կառաջացնի իրավունքի խախտում, և անձի այդ իրավունքը կկրի վերացական բնույթ, հետևաբար՝ քաղաքացիական գործերով արդարադատություն իրականացնելիս դժվար է պատկերացնել իրավունքի գերակայություն, եթե դատարան դիմելու իրավունքը չի ապահովվում²:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը նշել է, որ թեև դատական պաշտպանության իրավունքը, որի մի մասն էլ կազմում են «դատարան դիմելու» և «դատարանի մատչելիության» իրավունքները, բացարձակ չեն և կարող են ենթարկվել սահմանափակումների, սակայն կիրառված սահմանափակումները չպետք է այն կերպ կամ այն աստիճանի սահմանափակեն անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը, որ վնաս հասցվի այդ իրավունքի բուն էությանը: Բացի դրանից, սահմանափակումը Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետին չի համապատասխանի, եթե կիրառված միջոցների և հետապնդվող նպատակի միջև չկա համաչափության ողջամիտ հարաբերակցություն՝ գործնական և արդյունավետ իրավունքների երաշխավորման ապահովմամբ³:

² Տե՛ս Կրեուզն ընդդեմ Լեհաստանի (Kreuz v. Poland) գործով 2001 թվականի հունիսի 19-ի վճիռը, գանգատ թիվ 28249/95, կետ 52:

³Տե՛ս Ալ-Ադասանին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (Al-Adsani v. United Kingdom) գործով 2001 թվականի նոյեմբերի 21-ի վճիռը, գանգատ թիվ 35763/97, կետ 53: Խալֆաուին ընդդեմ Ֆրանսիայի (Khalfaoui v. France) գործով 2000 թվականի մարտի 14-ի վճիռը, գանգատ թիվ 34791/97, կետ 35-36: Ուեյթը և Քեննեդին ընդդեմ Գերմանիայի (Waite and Kennedy v. Germany) գործով 1999 թվականի փետրվարի 18-ի վճիռը, գանգատ թիվ 26083/94, կետ 59: Մարինին ընդդեմ Ալբանիայի (Marini v. Albania) գործով 2007 թվականի դեկտեմբերի 18-ի վճիռը, գանգատ թիվ 3738/02, կետ 113 և այլն:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը կոնկրետ գործերով անդրադարձել է նաև դատարան ներկայացվող հայցադիմումների, դիմումների, վերաքննիչ և վճարել բողոքների համար նախատեսված պետական տուրքի չափերին: Մասնավորապես, Եվրոպական դատարանի գնահատմամբ՝ պետական տուրքը վճարելու պարտավորությունը թեև չի կարող դիտարկվել որպես դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակում, որն ինքնին չի համապատասխանում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին, այնուամենայնիվ այդ տուրքերի գումարը գնահատելը որոշակի գործի հատուկ հանգամանքների տեսանկյունից, ներառյալ **դրանք վճարելու դիմումատուի կարողությունը** և դատավարության այն փուլը, որում նման սահմանափակումը կիրառվել է, հանգամանքներ են, որոնք էական են որոշելու համար անձն օժտված է եղել դատարանի մատչելիության իրավունքով, թե ոչ⁴:

Գործերից մեկով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն արձանագրել է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում այն հիմքով, որ դիմողը չափազանց բարձր պետական տուրքի պատճառով չի կարողացել վերաքննության կարգով բողոքարկել իր դեմ կայացված դատական ակտը: Եվրոպական դատարանը չափազանց բարձր է համարել 10.000 լեհական դրամ պետական տուրք պահանջելն այն ընկերությունից, ով վերջին մի քանի տարվա ընթացքում միայն ֆինանսական կորուստներ է կրել, և որի բանկային հաշիվները սառեցված են եղել: Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում արձանագրելիս Եվրոպական դատարանը հաշվի է առել նաև այն, որ դատարանն անտեսել է ընկերության ֆինանսական դրությունը հիմնավորող ապացույցները՝ մերժելով պետական տուրքի վճարումը տարածամկետելու միջնորդությունը⁵: Մեկ այլ գործով ևս Եվրոպական դատարանն անհամաչափ է գնահատել դիմողներից 323.264 եվրոյի չափով պետական տուրք պահանջելը 30.609.289 եվրոյի չափով հայցապահանջի համար՝ կրկին արձանագրելով Կոնվենցիայի 6-րդ

⁴Տե՛ս «Պայքար և Հաղթանակ» ՍՊԸ-ն ընդդեմ Հայաստանի գործով 2008 թվականի հունիսի 2-ի վճիռը, գանգատ թիվ 21638/03, կետ 48: Կրեուզն ընդդեմ Լեհաստանի (Kreuz v. Poland) գործով 2001 թվականի հունիսի 19-ի վճիռը, գանգատ թիվ 28249/95, կետ 60: Պողբիելսկին և Պպու Պոլպուրն ընդդեմ Լեհաստանի (Podbielski and Ppu Polpure v. Poland) գործով 2005 թվականի նոյեմբերի 30-ի վճիռը, գանգատ թիվ 39199/98, կետ 64:

⁵ Տե՛ս Պողբիելսկին և ՊՊու Պոլպուրն ընդդեմ Լեհաստանի (Podbielski and Ppu Polpure v. Poland) գործով 2005 թվականի նոյեմբերի 30-ի վճիռը, գանգատ թիվ 39199/98, կետ 65-70:

հողվածի 1-ին մասի խախտում, քանի որ այդպիսով դիմողները զրկվել են իրենց իրավունքների և շահերի դատական պաշտպանության իրավունքից⁶:

Այն սահմանափակումները, որոնք ունեն զուտ ֆինանսական բնույթ և առնչություն չունեն բողոքարկման հիմքերի կամ դրա հաջողության հեռանկարների հետ, պետք է առանձնապես խիստ քննության ենթարկվեն⁷:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի և ՀՀ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների հաշվառմամբ՝ հարկ է նկատել, որ առաջարկվող լուծումներն այնքանով, որքանով դատարան դիմելու համար պետական տուրքերի էական աճ են ամրագրում, կարող են առաջ բերել դատարանի մատչելիության իրավունքի ապահովման խնդիր:

Դրանից բացի, կարևոր է նաև հաշվի առնել պետական տուրքի՝ Նախագծով առաջարկվող բարձր դրույքաչափերի սահմանման արդյունքում անձանց՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման առնչությամբ առկա հանրային մտահոգությունները⁸:

Վերոգրյալից բացի՝ պետական տուրքի գործող դրույքաչափերը մի քանի անգամ բարձրացնելու հիմնավորումներն առնվազն տարակուսանք են առաջացնում այն առումով, որ տպավորություն է ստեղծում, թե դատարանների բնականոն գործունեությունն ապահովելու համար անհրաժեշտ ծախսերը հնարավոր է ծածկել միայն պետական տուրքերից ստացվող միջոցների հաշվին: Մինչդեռ, յուրաքանչյուր տարի «ՀՀ պետական բյուջեի մասին» օրենքներով ՀՀ դատարանների բնականոն գործունեությունն ապահովելու նպատակի համար գումար է հատկացվում ՀՀ դատական դեպարտամենտին: Այսինքն, արդարադատության իրականացման այդ գործընթացի շահառուն ողջ հասարակությունն է, ուստի առնվազն արդարացված չէ դատարանների բնականոն գործունեությունն ապահովելու համար անհրաժեշտ ծախսերի վճարման ողջ բեռը միայն դատավարության

⁶ Տե՛ս Ուեյզմանը և ուրիշներն ընդդեմ Ռումինիայի (Weissman and Others v. Romania) գործով 2006 թվականի մայիսի 24-ի վճիռը, գանգատ թիվ 63945/00, կետ 38-44:

⁷ Տե՛ս Պոդբիելսկին և Պպու Պոլպուրեն ընդդեմ Լեհաստանի (Podbielski and Ppu Polpure v. Poland) գործով 2005 թվականի նոյեմբերի 30-ի վճիռը, գանգատ թիվ 39199/98, կետ 65:

⁸ Տե՛ս, օրինակ՝ <https://www.e-draft.am/projects/2576/digest>, <https://armenpress.am/arm/news/1021114.html>, <https://168.am/2020/07/09/1332681.html> հղումներով:

մասնակիցների վրա դնելը՝ հատկապես նկատի ունենալով, որ այդպիսով սահմանափակվելու է դատարանի մատչելիության իրավունքը:

2. Նախագծի հիմնավորումների խոցելիությունը՝ աշխատավարձի բարձրացման ցուցանիշների տեսանկյունից.

Որպես պետական տուրքի՝ Նախագծով առաջարկվող ավելի բարձր դրույքաչափերը հիմնավորող փաստ Նախագծի հիմնավորումներում, ի թիվս այլնի, նշվել է նվազագույն աշխատավարձի ցուցանիշը, որը 2003 թվականի դրությամբ կազմել է 13.000 ՀՀ դրամ, իսկ 2020 թվականին՝ 68.000 ՀՀ դրամ՝ աճելով 5.2 անգամ: Շատ կարևոր է խնդրին միակողմանի մոտեցում չցուցաբերել: Խոսքն այն մասին է, որ 2003 թվականից մինչև 2020 թվականն ընկած ժամանակահատվածում նվազագույն աշխատավարձի աճին զուգահեռ աճել են նաև սպառողական ապրանքների, ծառայությունների և այլնի գները: Այսպես, եթե ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի armstat.am կայքի «Գնաճի հաշվիչ⁹» դաշտում ընտրենք, օրինակ՝ 2003 թվականի մայիս և 2020 թվականի մայիս ամիսները, ապա կտեսնենք, որ այդ տարիների ընթացքում գնաճը կազմել է 83.29 %: Թվային այս ցուցիչը վկայում է այն մասին, որ տարիների ընթացքում նվազագույն աշխատավարձի աճին զուգահեռ աճել են նաև ապրանքների շուկայական գները, ինչը նշանակում է, որ միայն նվազագույն կամ միջին ամսական աշխատավարձի ցուցանիշները և նվազագույն սպառողական զամբյուղի արժեքը բավարար չեն պետական տուրքի դրույքաչափերի բարձրացումը հիմնավորելու համար: Բացի այդ, 2020 թվականին նախորդ տարվա՝ 2019 թվականի համեմատությամբ սննդամեթերքի և ոչ ալկոհոլային խմիչքի գինն ավելացել է 1 տոկոսով, հագուստի գինը՝ 3, դեղագործական ապրանքների գինը՝ 1.3, բժշկական ծառայությունների արժեքը՝ 2.3, կրթության ոլորտում մատուցվող ծառայությունների արժեքը՝ 3.6 տոկոսով և այլն¹⁰: Սրանք ցուցանիշներ են, որոնք ևս անհրաժեշտ է հաշվի առնել:

⁹ Հասանելի է <https://www.armstat.am/am/?nid=714> հղումով:

¹⁰ Հասանելի է https://www.armstat.am/file/article/sv_05_20a_130.pdf հղումով, համապատասխանաբար՝ էջ 45, 48, 49 և 50:

3. Դատարանների ծանրաբեռնվածության գործոնների միակողմանի դիտարկումը.

Նախագծի հիմնավորումներում նշվում է նաև, որ նախորդ երկու տարիներին արդարադատության իրականացման ծախսերը գերազանցել են դատարանների կողմից հավաքագրված պետական տուրքի գումարները մինչև 4 և ավելի անգամ: Այս կապակցությամբ հարկ է նշել, որ 2018 թվականի փետրվարի 9-ին ընդունված և նույն թվականի ապրիլի 9-ին ուժի մեջ մտած ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով արդարադատության իրականացման ծախսերն էապես նվազեցնող կառուցակարգեր են ներդրվել: Մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 97-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինն, իրավաբանական անձին, անհատ ձեռնարկատիրոջը, ինչպես նաև գործին մասնակցող անձի՝ փաստաբանի կարգավիճակ ունեցող ներկայացուցչին հասցեագրված դատական ծանուցագիրն ուղարկվում է *նրա պաշտոնական էլեկտրոնային փոստին*, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նման եղանակով ծանուցում իրականացնելն անհնար է: Ընդ որում՝ օրենսդիրն այս մարմինների վրա է դրել իրենց պաշտոնական էլեկտրոնային փոստին կամ իրենց կողմից տրամադրված էլեկտրոնային հաղորդակցության միջոցներին ուղարկված դատական ծանուցագիրը չկարդալու անբարենպաստ հետևանքները կրելու պարտականությունը:

Միաժամանակ, նույն հոդվածի 5-րդ մասով սահմանվել է, որ հայցադիմումը (դիմումը) վարույթ ընդունելու մասին որոշումը, գործին մասնակցող անձ ներգրավելու որոշումը կամ դատական ծանուցագիրն ստանալու օրվանից, բացառությամբ նույն օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի 5-րդ մասով և 99-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված դեպքերի, գործին մասնակցող անձը *հերթական դատական նիստի ժամանակի և վայրի վերաբերյալ ծանուցվում է դատական իշխանության պաշտոնական կայքում համապատասխան տեղեկությունները տեղադրելու միջոցով*: Գործին մասնակցող անձը պարտավոր է ինքնուրույն ձեռնարկել միջոցներ՝ գործով դատական նիստի ժամանակի և վայրի վերաբերյալ դատական իշխանության պաշտոնական կայքից տեղեկություններ ստանալու համար: Մինչդեռ, մինչև 2018 թվականի ապրիլի 9-ը գործող ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի կարգավորումների ուժով միայն

իրավաբանական անձանց ուղղված ծանուցումներն էին իրականացվում «Ինտերնետով հրապարակային և անհատական ծանուցման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածով սահմանված կարգով, իսկ դատավարության մյուս մասնակիցներին ծանուցագրերն ուղարկվում էին պատվիրված նամակով՝ հանձնման մասին ծանուցմամբ կամ հանձնվում առձեռն:

Ակնհայտ է, որ գործող իրավակարգավորումների պայմաններում զգալիորեն հեշտացվել է դատական ծանուցման կարգը, ինչը միաժամանակ ենթադրում է դատական ծանուցագրերի համար նախատեսված ծախսերի նվազում:

4. Հարկադիր կատարողների գործողությունները բողոքարկելու վերաբերյալ դիմումներով պետական տուրք չվճարելու արտոնության վերացման հիմնավորվածությունը.

«Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 22-րդ հոդվածի «թ» կետի համաձայն՝ ոչ առևտրային կազմակերպությունները և ֆիզիկական անձինք դատարաններում պետական տուրքի վճարումից ազատվում են հարկադիր կատարողների գործողությունները բողոքարկելու վերաբերյալ դիմումներով: Մինչդեռ, նախագծային լուծումներով նախատեսվում է վերացնել այս արտոնությունը, ինչը նշանակում է, որ հարկադիր կատարողի գործողությունների՝ դատական կարգով բողոքարկման համար պետական տուրքը գանձվելու է ընդհանուր հիմունքներով: Նախագծի հիմնավորումների համաձայն՝ հարկադիր կատարողների գործողությունները բողոքարկելու վերաբերյալ դիմումներով պետական տուրք չվճարելու արտոնությունը շատ դեպքերում հանգեցնում է անհարկի բողոքարկումների՝ խաթարելով դատական ակտերի հարկադիր կատարման գործընթացը:

Բերված հիմնավորման կապակցությամբ հարկ է նշել, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ վիճարկման հայցի վարույթ ընդունելը կասեցնում է վիճարկվող վարչական ակտի կատարումը մինչև այդ գործով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ վիճարկվում է կատարողական վարույթի ընթացքում հարկադիր կատարողի կողմից կայացված վարչական ակտ: Այսինքն, հարկադիր կատարողի կայացրած վարչական ակտերի դատական կարգով բողոքարկումն ինքնին անգամ չի կասեցնում այդ ակտերի կատարումը, հետևաբար խոսք

չի կարող գնալ դատական ակտերի հարկադիր կատարման գործընթացի խաթարման մասին:

Ուստի, կարծում ենք, որ այս առումով անհրաժեշտ է պահպանել գործող կարգավորումը:

5. Պետական տուրքի գծով որոշ արտոնություններ վերացնելու հիմնավորվածությունը.

Նախագծային լուծումներով վերացվում են նաև պետական տուրքի գծով առկա որոշ արտոնություններ, ինչի արդյունքում ստացվում է, որ ֆիզիկական անձինք և ոչ առևտրային կազմակերպությունները պետական տուրքի վճարումից չեն ազատվում վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ համապատասխան լիազորված մարմինների ընդունած որոշման դեմ բողոքներով, գործը կարճելու կամ հայցն առանց քննության թողնելու մասին դատարանի որոշումը բեկանելու, հայցերի ապահովման կամ ապահովման մի տեսակը մեկ այլ տեսակով փոխարինելու վերաբերյալ հայցերով, դատարանների վճիռներով նշանակված տուգանքների զիջման կամ նվազեցման վերաբերյալ հայցերով և տուգանքների զիջումը կամ նվազեցումը մերժելու մասին դատարանների որոշումների դեմ բողոքներով, դատարանների որոշումների դեմ մյուս գանգատներով:

Հարկ է նկատել, որ վերոգրյալ արտոնությունները (բացառությամբ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ համապատասխան լիազորված մարմինների ընդունած որոշման դեմ բողոքների դեպքի) վերացնելու անհրաժեշտության վերաբերյալ որևէ հիմնավորում և անդրադարձ չկա Նախագծի հիմնավորումներում: Այս պրակտիկայի կապակցությամբ հարկ է նշել, որ նախագծային ցանկացած լրացում կամ փոփոխություն պետք է ունենա պատշաճ հիմնավորում, երբ խոսքն առավել ևս վերաբերում է անձի իրավունքներին միջամտություն ենթադրող, վիճակն այլ կերպ վատթարացնող կարգավորումներին: Պետք է բացառել այն իրավիճակները, երբ օրենսդրական գործող կարգավորումներում որևէ նորմ փոփոխվում, լրացվում կամ առավել ևս վերացվում է՝ առանց դրա որևէ հիմնավորման կամ անհրաժեշտության փաստարկման:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ համապատասխան լիազորված մարմինների ընդունած որոշման դեմ բողոքների հետ կապված թերևս միայն նշված է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ առկա են նաև այլ դեպքեր, երբ լիազոր մարմինը ենթարկում է վարչական պատասխանատվության: Միայն նման անորոշ ձևակերպմամբ է հիմնավորվում վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ համապատասխան լիազորված մարմինների ընդունած որոշման դեմ բողոքներով ֆիզիկական անձանց և ոչ առևտրային կազմակերպություններին պետական տուրքի չվճարման արտոնությունից զրկելը:

Ուստի, արդարացված չեն Նախագծի այն լուծումները, որոնց ուժով ոչ առևտրային կազմակերպությունները և ֆիզիկական անձինք զրկվելու են պետական տուրքի գծով առկա արտոնություններից:

Ամփոփելով վերոգրյալ մտահոգությունները՝ հարկ է նշել, որ պետական տուրքի՝ Նախագծով առաջարկվող նոր դրույքաչափերը նախականիսելու են ոչ միայն ակնհայտ անհիմն հայցադիմումների հոսքը, այլ կարող են սահմանափակել անձանց՝ դատական մատչելիության իրավունքը՝ խոչընդոտ հանդիսանալով իրենց խախտված իրավունքների պաշտպանության համար դատարան դիմելու հարցում:

Ընդհանրացնելով վերոգրյալը՝ կարծում ենք, որ դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճարեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) և դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրկնօրինակ տալու համար Նախագծով նախատեսված պետական տուրքի դրույքաչափերը վերանայման կարիք ունեն այդ դրույքաչափերի նվազեցման հնարավորության, ինչպես նաև տուրքի վճարման գծով առկա արտոնությունների պահպանման տեսանկյունից:

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմ